

Badem çiçekleri kendine uygundur. Bu nedenle tozlayıcı başka bir çeşit olmadan bahçe kurulması halinde ya hiç ürün alınmaz veya çok az ürün alınabilir. Bu nedenle esas çeşit ile birlikte 8-10 ağaca bir adet o çeşidi tozlayabilen çeşidin dikilmesi gereklidir.

MEYVE

Sert kabuklu meyveler grubuna girer. Olgunlaşmış ve kurutulmuş bademlerde dış yeşil kabuk kırılarak kendiliğinden sert kabuktan ayrılır.

Bademler, kabuk özelliklerine göre 4'e ayrılır.

1.El bademleri :El ile kolayca kırılırlar.

2.Diş bademleri :Diş ile kolay el ile zor kırılırlar.

3.Sert bademler : Çekiçle kolay, diş ile zor kırılırlar.

4.Taş bademleri : Kabuk ancak çekiçle kırılır.

Bazı Badem Çeşitleri

Nonpareil: Kaliforniya'da (ABD) mevcut çeşitlerin en iyisi olarak kabul edilir. Ağacı kuvvetli ve verimlidir. Kabuğu ince, iç badem kalitesi yüksektir. İç rındmanı % 60-70, çift badem oranı ise % 5-10'dur. Tozlayıcıları Ne Plus Ultra ve Teksas çeşitleridir.

Teksas: Kaliforniya'da (A.B.D.) yetiştiricilik açısından Nonpareil'dan sonra gelir. Ağacı çok kuvvetli, diş şartlara dayanıklı ve verimliliği yüksektir. Kabuğu yumuşak, iç badem kalitesi ortadır. İç rındmanı %45-50, çift badem oranı ise %15-30'dur.

Ne plus ultra: Ağacı orta kuvvette, verimliliği orta ile yeterli arasındadır. Kabuğu yumuşak ve açık renkli olduğundan özellikle kabuklu olarak satış için tercih edilen

bir bademdir. İç rındmanı % 50-60, çift badem oranı ise % 15-30'dur.

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nce seleksiyon yoluyla seçilen bazı badem çeşitleri: Seleksiyon No:5-1, Seleksiyon No:17-4, Seleksiyon No:101-9, Seleksiyon No:104-1.

YILLIK BAKIM İŞLERİ

Dikilen fidanların tepesi 70-80 cm'den vurulur. Dikimi müteakip yaz budaması mutlaka yapılmalıdır.

Badem ağaçları genellikle modifiye lider veya goble şekillerine göre terbiye edilirler.

Sulama : Ülkemizde badem yetiştiriciliği kuru şartlarda yapılır. Ancak, sulandığı takdirde verim 2-4 kat artmaktadır.

Gübreleme : Badem bahçelerine her yıl azot takviyesi yapılmalıdır. Uygulanacak olan azot, fosfor, potasyum ve diğer mikro elementlerin miktarı ise yapılacak toprak ve yaprak analizi sonucunda en doğru şekilde belirlenir.

Hasat : Meyveler iyice olgunlaştıktan ve dış kabuk kavladığından sonra hasata başlanmalıdır. Diş ülkelerde makine ile hasat da yapılmaktadır.

EGE TARIMSAL ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

P.K. 9 Menemen 35661 İZMİR

TELEFON : (0232) 8461331 (5 Hat)

Faks : (0232) 8461107

Web sitesi : www.aari.gov.tr

E-mail : aari@ege.net.tr

© ETAE Matbaası-2002

Ege Bölgesinde yoğunlaşmış olup, bunu Akdeniz, İç Anadolu ve Marmara Bölgeleri izlemektedir. Özellikle Ege ve Akdeniz bölgelerinde Türkiye badem üretiminin üçte ikini üretmektedir. Badem yetiştiriciliği açısından en önemli bölge Ege Bölgesi, burada da Datça Yarımadasıdır.

İKLİM

Badem için, yazları kuru ve sıcak, kışları ılık ve yağışlı Akdeniz iklimi idealdir. Bununla beraber, odun kısmının kış soğuklarına dayanıklı olması nedeniyle, kış soğuklarının fazlasına olduğu yerlerde de yetiştirilebilir. Ağacının odun kısmı -20°C, -30°C'ye kadar soğuğa dayanabilir.

Çiçek tomurcuklarının kısa dayanıklılığı şeftali çiçek tomurcuklarından daha azdır. Ülkemizde kış soğuklarının fazla olduğu yerlerde ekonomik olarak badem yetiştiriciliği yapılamaz.

Kış dinlenme ihtiyacı diğer meyve ağaçlarına göre daha kısadır. +5°C' nin altında 90-100 saatlik bir soğuklama yeterlidir.

Badem yetiştiriciliği için, ilkbahar başlangıcındaki durgun olmayan hava şartları büyük önem taşır. İlkbaharda don olayları bakımından en kritik dönem çiçek ve körpe çağı dönemidir. Çiçeklenme zamanında -4°C, -5°C'ye dayanabilen çiçekler, körpe çağı döneminde -1°C, -0,5°C'lerde zarar görürler. Donu dayanım bakımından çeşitler arasında büyük farklar görülmektedir.

TOPRAK

Toprak istekleri bakımından seçiciliği fazla olmayan bir meyve türüdür. Hafif, derin, sızak ve alüvyal topraklarda iyi ürün verir. Bu gibi topraklarda kökler 3-5 m derine gider.

AĞAÇ ÖZELLİKLERİ

Ağaç : 6-8 m boylanır. Bazı dallarda ağaçların yüksekliği 12 m'ye kadar boylanabilir. Yıllık dallar üzerindeki tüm tomurcuklar aynı mevsimde büyür ve ikinci dallar meydana gelmesi halinde ağaç yayvan olur. Badem ağaçları ortalama olarak 50 yıl kadar yaşarlar. 100 yaşına kadar yaşayan ağaçlara da rastlamak mümkündür.

Kök : Kazık kök tipindedir. Saçak kök az olduğundan fidanlar yer değiştirme sırasında çok kayıplar verirler.

Yapraklar : Çeşitlere göre iri, orta iri ve küçükür. Renk açık ve koyu yeşil arasında değişir. Yaprığın kenarları dişlidir.

Tomurcuklar : Çiçek tomurcukları, farklı yaşta dallarla bunlar üzerindeki 2-13 cm uzunluğundaki buket denilen kısa meyve dalcıklarında bulunur.

TOPRAK HAZIRLIĞI

Toprak öncelikle derin olarak sürülür. Kuvvetli topraklarda dikim aralığı 8-9 m, zayıf ve az derin topraklarda ise 5-6 m olmalıdır. Ayrıca yağış miktarı azaldıkça, dikim aralıklarını artırmak gerekir. Kurak koşullarda bademlik kurulması, yerinde çöğür yetiştirip aşlamak sureti ile yapılır. Çöğürler ancak 2-3 yıl sonra aşılabilir düzeyde ulaştırılır.

BAHÇE TESİSİ

Yetiştiricilerimizin büyük bir kısmı bademi tohumla üretmektedir. Diğer meyve türlerinde olduğu gibi, badem de

T.C. TARIM ve KÖYİŞLERİŞ BAKANLIĞI EGE TARIMSAL ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

ÇİFTÇİ BROŞÜRÜ No: 96

BADEM YETİŞTİRİCİLİĞİ

Dr. İhan ÖZKARAKAŞ

Bademin anavatanı Çin ve Orta Asya'dır. Asya ile Avrupa arasındaki İpek yolunda bademin seyyahlar tarafından yendiği bilinmektedir. Seyyahlar bademi bu yol vasıtasıyla Yunanistan, Türkiye ve Orta Doğu'ya getirmişlerdir. Uzun yıllardır Akdeniz kıyılarında özellikle İspanya ve İtalya'da badem yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Botanik açıdan kiraz, erik ve şeftali ile aynı familyada yer almaktadır.

Badem, kayısı ve şeftali gibi bazı meyve türleri binlerce yıl önce Türkiye'ye getirilmiştir. Yıllarca sadece tohumla üretilmesinden dolayı, çok geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Bunun yanı sıra diğer ülkelerden yurdumuza Teksas, Nonpareil gibi badem çeşitleri getirilmiş ve üretimi yapılmıştır. Türkiye'de Doğu Karadeniz'in kıyı bölgesi ile çok yüksek yaylalar dışında her yöresinde badem yetiştirilmektedir. Badem yetiştiriciliği ülkemizde

aşılı ile üretilir. Badem için en çok uygulanan aşılı yöntem bir yaşlı çöğürler üzerine durgun göz aşısıdır. Ancak Datça yöresinde çoğunlukla sürgün göz aşısı yapılmaktadır. Ayrıca kuru yerlerde bahçeye çekirdek (tohum) ekerek yerinde aşılı yapma yoluna gidilebilir. Kalem aşısı da badem üreticiliğinde kullanılabilir. Yama aşısı badem kabuk altına yapılan çoban aşısı tercih edilmelidir.

Ağaçlar

Badem : Badem çöğürleri, kireçli ve kurak şartlar için idealdir.

Şeftali : Bademe göre daha yüzeysel köklüdür ve daha kısa ömürlüdür. Erken meyveye yatar. Kireç oranı düşük yerlerde kullanılır. Nemotodlu yerlerde nemaquaard anaç olarak kullanılmalıdır.

Erik : Su tutan, kök çürüklüğü ile bulaşık topraklarda kullanılır. Ancak tüm çeşitlerle uyuması iyi değildir.

BAHÇELERİN KURULMASI

Badem çabuk gelişen bir meyve türü olduğu için sık dikimden kaçınılmalıdır. Bahçelerde küre dikim tercih edilmelidir. Meyilli arazide ise çapraz (kontar) dikim yapılmalıdır. Ağaçlar dikimi takip eden yaz aylarında birkaç kez sulanmalıdır.

Kışları soğuk geçmeyen bölgelerde fidan dikimi Ocak ayında yapılır. Soğuk bölgelerde ise Mart ayını beklemekte yarar vardır. Fidan çukurları 70-80 cm derinlik ve genişlikte olmalıdır. Dikilen aşılı fidanların aşılı yerlerinin toprak içinde kalmasına özen gösterilmelidir.